

3. Міжнародний центр перспективних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://icps.com.ua/sut-reformy-detsentralizatsiyi--spromozhnist-rehioniv-samostiyno-zarakhunok-vlasnykh-resursiv-vyrishuvaty-pytannya-mistsevoho-znachennya/>

4. Melnychuk Nataliia. Decentralization as a method of realization budget policy for organs of local government. / Nataliia Melnychuk // Science and practice: Collection of scientific articles. – Thorpe Bowker. Melbourne, Australia, 2016. – P.200-204

5. Розпорядження Кабінету міністрів України «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» від 1 квітня 2014 р. № 333-р.

6. Subsidiarity. EU Glossary [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://europe.eu.int/scadplus/glossary/subsidiarity_en.htm

7. Subsidiarity. Wikipedia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://en.wikipedia.org/wiki/Subsidiarity>

8. Основы Европейской хартии местного самоуправления. Методическое пособие / Европейская сеть учебных заведений по подготовке кадров для местных и региональных властей. - М., 1999.

9. М.П. Рагозін. Демократія від А до Я. Словник-довідник [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://iem.donntu.edu.ua/doc/soz/ragozin_slovník/Text.htm

10. Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/>

11. Олексій Іжак «Принцип субсидіарності ЄС і межі його застосування в Україні» [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:http://www.db.niss.gov.ua/docs/polmil/185.htm&gws_rd=cr&ei=3hCzWPVPjPOwAeGFlfAO

Науковий керівник: **Мельничук Н.Ю.**, к.е.н., доц.
Національна академія статистики, обліку та аудиту, м. Київ

Сторонянська І.З., д.е.н., проф.,
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М.І.Долішнього НАН України»

НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ АДМІНІСТРАТИВНО-ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Необхідність подолання проблем у територіальному розвитку держави, однією з яких є поглиблення соціально-економічної диференціації територій на міжрегіональному та на внутрішньорегіональному рівні, призвела до того, що на сьогоднішній день в умовах реалізації реформи місцевого самоврядування та фінансової децентралізації урядом зроблено низку кроків щодо передачі ресурсів і повноважень на місцевий рівень. При цьому відбувається перенесення ваги управлінського процесу та, відповідно, концентрація фінансового ресурсу з рівня регіону на рівень територіальної громади і перетворення області на «статистичну одиницю». Це відповідає європейським тенденціям реформування адміністративно-територіального устрою і принципам побудови громадянського суспільства, зокрема принципу субсидіарності.

Секція 3. Децентралізація управління регіональним розвитком і стратегії її проведення: досягнення та проблеми європейського регіоналізму й українські реалії

Не заперечуючи економічної та суспільної доцільності впровадження таких процесів, необхідне встановлення їх певних меж, адекватних українській практиці. Адже, сліпе копіювання світового досвіду без врахування вітчизняних реалій може нести низку ризиків і загроз для України загалом та призвести до виникнення ще глибшої внутрішньорегіональної соціально-економічної диференціації.

Рівень децентралізації бюджетних коштів держави при формуванні міжбюджетних відносин має визначатись здатністю територіальних громад до саморозвитку. Це зумовлює необхідність оцінювання фінансових можливостей кожної конкретної громади, ув'язуючи їх одночасно із тактичними і стратегічними цілями їх соціально-економічного розвитку. Також правомірною слід вважати постановку питання про необхідність оцінки фінансової спроможності до саморозвитку кожної територіальної громади, що може стати основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо вибору напрямів розвитку територіальних громад, визначення потреб в трансфертах з державного бюджету, залученні іноземних інвестицій.

Центральною ланкою і реалізуючим механізмом економічного саморозвитку територіальних громад є створення системи фінансування, що функціонує в інтересах населення територіальної громади.

Однак, досвід багатьох держав, які проходили шлях децентралізації свідчить про таку залежність – зниження рівня централізації повноважень та фінансових ресурсів на державному рівні не дозволяє здійснювати їх перерозподіл між регіонами на тому ж рівні, що часто має негативним наслідком посилення територіальної диференціації в державі. Тобто сучасна реформа місцевого самоврядування та передача повноважень на місцевий рівень має супроводжуватись реалізацією виваженої політики щодо інтегрування країни та недопущення зростання внутрішньодержавних та внутрішньорегіональних асиметрій.

На сучасному етапі в Україні першочерговим завданням є збереження унітарного державного устрою України з одночасною децентралізацією – важливою складовою оптимізації системи органів державної влади і місцевого самоврядування. Отже, визначальними в умовах демократизації українського суспільства, європейської інтеграції є його реалізація відповідно до існуючих міжнародних стандартів і потреб людини, трансформація системи влади і територіальної організації. Надмірне посилення центральної влади – шлях до централізму, а результатом безмежної самостійності регіонів можуть стати сепаратизм, руйнування державності. Звідси завданням для науки і практики є пошук і забезпечення таких механізмів, які підтримували б оптимальне співвідношення між різними рівнями влади, забезпечували територіальну цілісність, єдність держави і прагнення регіонів реалізувати власний потенціал, надавати відповідні послуги населенню та максимально ефективно реалізовувати стратегії регіонального розвитку.

Аналіз результатів сучасного етапу бюджетної децентралізації та її впливу на функціонування системи місцевих фінансів в Україні вказує на існування низки ризиків національного, регіонального та базового рівня для фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку територій.

До основних ризиків слід віднести:

– посилення асиметричності фінансового забезпечення розвитку регіонів, районів, територіальних громад, що значною мірою обумовлено передачею доходів від акцизного податку до бюджетів базового рівня (додатковий дохід від цього податку отримали населені пункти, які традиційно були більш заможними - міста, сіла та селища, які знаходяться у приміській зоні, або вздовж основних транспортних магістралей);

– послаблення фінансової бази регіонального рівня управління та можливості його впливу на внутрішню регіональну асиметрію розвитку територій;

– намагання центральної влади зберегти контроль за розподілом коштів, що проявилось введені галузевих субвенцій місцевим бюджетам для фінансування делегованих повноважень, які мають чітко зазначену ціль: медична, освітянська, соціальна, на підготовку кадрів, що забезпечує виключення випадків перерозподілу зазначених коштів на інші видатки. Отже, місцеві органи отримали конкретні цільові кошти, які не можуть змінювати, тоді як попередня система вирівнювання дозволяла такий перерозподіл;

– подальше послаблення системи місцевих фінансів в державі: у 2015 р. мало місце зниження частки доходів місцевих бюджетів у структурі зведеного бюджету України та підвищення залежності місцевих бюджетів від офіційних трансфертів. Така ситуація частково обумовлена необґрунтованим перерозподілом доходів від податку на доходи фізичних осіб та передачею їх значної частини до держбюджету, в результаті чого місцеві бюджети у 2015 р. недоотримали 32,4 млрд.грн.;

– недостатність переданого на місцевий рівень бюджетного ресурсу для фінансування делегованих повноважень, зокрема у сфері освіти та медицини, може спричинити до необґрунтованого скорочення мережі закладів соціальної інфраструктури;

– відсутність реальних фінансових важелів стимулювання процесу добровільного об'єднання територіальних громад в ході реалізації адміністративно-територіальної реформи.

Зазначені ризики мають враховуватись при виробленні подальших кроків реалізації реформи фінансових основ місцевого самоврядування та обґрунтуванні моделі адміністративно-фінансової децентралізації в Україні.

Тимечко І.Р., к.е.н., с.н.с., докторант
ДУ «Інститут регіональних досліджень
ім. М.І. Долишнього НАН України»

УЗАГАЛЬНЕННЯ ПІДХОДІВ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

У контексті реалізації реформи децентралізації в Україні слід зазначити, що в розвинених європейських країнах в основі сучасного місцевого самоврядування лежить теорія вільних громад, за якою місцеве самоврядування визнається самостійним та незалежним від центральної влади інститутом. Для ефективною реалізації такого підходу на практиці необхідні певні передумови: демократичні традиції, відповідний рівень політичної культури та достатній рівень розвитку громадянського суспільства. Система місцевого самоврядування, що базується на системі територіальних громад, за цих умов характеризується наступними рисами (ознаками) [1]: наявність чітко усвідомлених суспільних інтересів та готовність громадян брати на себе політичну відповідальність за прийняті рішення; розмежування компетенцій держави і територіальної громади, за якого держава мінімально втручається у процес місцевого самоврядування; діяльність органів місцевого самоврядування має демократичний та прозорий характер; реалізується принцип субсидіарності при розподілі повноважень; - посадові особи органів місцевого самоврядування мають спеціальну освіту та дотримуються особливої етики.